

SUSIKKO

METSÄHISTORIAN SEURA RY:N JÄSENTIEDOTE

1 / 2010 Helmikuu

Vuosikokous 25.3.2010

– talvisota-aiheisia esitelmiä

– jäsen- ja tutkijatapaaminen

Ajankohtaista

Tervetuloa vuosikokoukseen

Metsähistorian Seura ry:n vuosikokous pidetään torstaina 25.3.2010 klo 13 Tieteiden talolla Helsingissä, Kirkkokatu 6, 5. krs, sali 505.

Vuosikokousasiat:

1. Kokouksen avaus
 2. Kokouksen puheenjohtaja, sihteeri, kaksi pöytäkirjantarkastajaa ja kaksi ääntenlaskijaa
 3. Kokouksen laillisuus ja päätösvaltaisuus
 4. Kokouksen työjärjestys
 5. Tilinpäätös, vuosikertomus (ohessa), tilintarkastajien lausunto ja vastuuvapauden myöntäminen
 6. Toimintasuunnitelma (ohessa), tulo- ja menoarvio sekä liittymis-, jäsen- ja kannatusmaksut
 7. Hallituksen jäsenten ja tilintarkastajien palkkiot ja matkakulujen korvaus
 8. Hallituksen jäsenmäärä
 9. Hallituksen puheenjohtaja ja muut jäsenet erovuoroisten tilalle
 10. Kaksi tilintarkastajaa ja heille varamiehet
 11. Muut asiat
- Metsähistorian Seuran ansiopaketit ja opinnäytetyöpalkinnot
12. Kokouksen päättäminen

Hallitus

Tervetuloa vuosikokouspäivän esitelmätilaisuuteen sekä jäsen- ja tutkijatapaamiseen

Vuosikokouspäivän ohjelma jatkuu Tieteiden talon 5. kerroksessa:

Kahvitarjoilu

Klo 14.30 esitelmätilaisuus

FT Heikki Kupiainen, Savon savotoilta ja saloilta maata puolustamaan

VTT Juha Mälkki, Herrat, jätkät ja sotataito

Keskustelua

Jäsen- ja tutkijatapaaminen kello 16–18

Tarjoilujen järjestämiseksi vuosikokoukseen, esitelmätilaisuuteen sekä jäsen- ja tutkijatapaamiseen pyydetään ilmoittautumaan

18.3.2010 mennessä sähköpostilla leena.paaskoski(at)lusto.fi tai postitse osoitteeseen Metsähistorian Seura, c/o Lusto, 58450 Punkaharju.

Tervetuloa!

Jos sait Susikkosi postinjakajan tuomana...

Metsähistorian Seuran tiedotusta siirretään sähköiseen muotoon vuoden 2010 alusta alkaen.

Jäsentiedote Susikko julkaistaan kolme kertaa vuodessa seuran kotisivulla www.lusto.fi/seura ja jäsenille lähetetään sähköpostitse linkki uuteen tiedotteeseen aina sen ilmestyttyä. Uudistus merkitsee entistä nopeampaa tiedonkulkua, taloudellisia säästöjä ja tiedotteen paremman ulkoasun.

Niille jäsenille, joilla ei ole käytettävissään sähköpostiosoitetta, lähetetään edelleen monisteasuinen tiedote postitse. Jos sinulla on sähköpostiosoite, mutta sait tämän Susikon postinjakajan tuomana, ilmoittamasi sähköpostiosoite on vanhentunut tai sähköpostiosoitteesi ei ole vielä seuran tiedossa.

Sihteeri pyytää kaikkia jäseniä lähettämään sähköpostiosoitteensa ja ilmoittamaan jatkossa sekä posti- että sähköpostiosoitteiden muutoksista: [metsahistorian.seura\(at\)lusto.fi](mailto:metsahistorian.seura(at)lusto.fi).

Mikäli et voi vastaanottaa sähköpostia ja lukea sähköistä Susikkoa, ilmoita siitäkin: p. 050 3669552 tai Leena Paaskoski, Metsähistorian Seura, c/o Lusto, 58450 Punkaharju.

Pohjois-Karjalan Uittoyhdistyksen näresauna. Lusto/Pohjois-Karjalan Uittoyhdistyksen kokoelma/Jari Ropponen 1982.

METSÄHISTORIAN SEURA TOIMINTAKERTOMUS 2009

15. toimintavuosi
Hallituksen esitys 3.2.2010

1. Yleistä

Metsähistorian Seuran keskeisiä toimintoja kertomusvuonna olivat vuosikokous ja siihen liittyvä esitelmätilaisuus, opintomatkat, pohjoismainen yhteistoiminta, kirjahankkeet ja asiantuntijatoiminta. Toiminnan vaikuttavuutta edisti ratkaisevasti Metsämiesten Säätiön seuran hankkeille myöntämä taloudellinen tuki.

Seuran jäsenmäärä 31.12.2009 oli 324 (2008: 326) varsinaista jäsentä ja 10 (2008: 10) kannattajajäsentä. Vuoden aikana seuraan liittyi runsaasti uusia jäseniä, vaikka jäsenmäärä kaiken kaikkiaan laski edellisvuoteen nähden kuolemantapausten ja eroamisten seurauksena.

Seuran hallitus 2009: Juhani Huittinen puheenjohtaja, Markku Rauhalahdi varapuheenjohtaja, jäsenet Jaana Laine, Matti Leikola, Sakari Lepola (1.4.2009 asti), Helkamari Nolte, Heikki Roiko-Jokela, Liisa Siipilehto, Jarmo Tammenmaa ja Tapani Tasanen (1.4.2009 alkaen). Hallitus piti neljä kokousta.

Seuran sihteeri: Leena Paaskoski ja taloudenhoitaja: Reija Turunen. Tilintarkastajat: Risto Hyvärinen ja Heikki Lindroos, varalla Tapani Honkanen ja Lauri Vaara.

Metsähistorian Seura on Tieteellisten seurain valtuuskunnan ja Suomen Metsäyhdistyksen jäsen.

2. Toiminta

2.1. Jäsen- ja esitelmätilaisuudet

Vuosikokous pidettiin 1.4.2009 Tieteiden talolla Helsingissä; osanottajia 19. Vuosikokouksen yhteyteen järjestettiin perinteinen esitelmätilaisuus (18 osanottajaa). Esitelmän piti FT Leena Paaskoski aiheesta *Herrat, pomot ja jätkät – Metsäammattikuntien välisistä suhteista*.

Seura järjesti yhdessä Jyväskylän yliopiston historian ja etnologian laitoksen, Taloushistoriallisen Yhdistyksen ja Suomen Metsämuseo Luston kanssa 10.9.2009 Jyväskylässä seminaarin *Moni-ilmeinen metsä*. Tilaisuuteen osallistui lähes 100 henkeä, metsäalan tutkijoita, opiskelijoita ja harrastajia.

Pohjoismaisen metsähistoriakonferenssin järjestäjävuorossa oli Norja. Helgelandissa Norjassa järjestettyyn konferenssiin 25.–28.8.2009 osallistui 43 metsähistorian seurojen ja metsämuseoiden edustajaa, joista suomalaisia oli kahdeksan.

Kotimaan opintomatka järjestettiin Kuopioon 11.–12.9.2009. Opintomatkan järjestelyistä vastasivat yhteistyössä Suomen Uittoperinneyhdistys (ylimh Veijo Tidenberg ja uittoneuvos Kaarlo Palmroth) sekä Metsähistorian Seura (mh Juhani Huittinen). Opintomatalle osallistui 38 henkeä.

Ulkomaan opintomatka järjestettiin Viroon 7.–10.5.2009, pääaiheena Saarenmaan metsä- ja kulttuurihistoria. Opintomatkan järjestelyistä vastasi Markku Rauhalahi yhteyshenkilönään Virossa Hendrik Relve. Opintomatalle osallistui 20 henkeä.

2.2. Tutkimus- ja asiantuntijatoiminta

Metsähistorian tutkimuksen edistämiseksi vuosikokouksessa myönnettiin toista kertaa seuran palkinto ansiokkaalle pro gradu -työlle. Palkinnon sai VTM Hanna Mäkinen pro gradu -työstään *Lapin metsien mahdollisuudet – Puunjalostusteollisuus ja keskustelu Pohjois-Suomen suurista metsähakkuista vuosina 1951–1957* (120 s., arvosana eximia cum laude approbatur, Helsingin yliopisto, yhteiskuntahistorian laitos). Pro gradu -palkinto jaettiin yhdessä Metsänhoitajaliiton kanssa.

Seuran jäseniä toimi asiantuntijoina kirjahankkeessa *Metsä ja ihminen. Kohtaamisia arjen historiassa 1500–2000*. Päätoimittaja Heikki Roiko-Jokela ja ohjausryhmä: Matti Leikola (pj.), Karl-Erik Michelsen, Ilkka Nummela, Leena Paaskoski ja Hanna Snellman.

2.3. Julkaisutoiminta

Metsien käytön historia sanoin ja kuvin -kirjan käsikirjoitustyötä ja kuvatoimittamista jatkettiin. Työryhmä: Matti Leikola pj, Seppo Oja, Esko Pakkanen ja Tapani Tasanen. Kirjasta on kustannussopimus Metsäkustannus Oy:n kanssa. Teos ilmestyy kaksiosaisena; ensimmäinen osa vuoden 2010 alkupuolella.

Käynnistettiin Vuosilusto 8:n toimittaminen yhteistyössä Luston kanssa. Tieteellisten artikkelien kokoelma perustuu pitkälti Moni-ilmeinen metsä -seminaarin esitelmien aiheisiin. Yleistajuisten artikkelien kirjoittajiksi on kutsuttu Metsähistorian Seuran omia jäseniä; tällä kertaa mm. joukko vuoden 2009 aikana eläkkeelle jääneitä vaikuttavan ammattiuran tehneitä henkilöitä. Vuosilusto ilmestyy keväällä 2010.

Seuran julkaisuja oli myynnissä Punkaharjulla Luston Puodissa ja Helsingissä Tiedekirjassa.

2.4. Tiedotustoiminta

Jäsentiedote Susikko toimitettiin kolme kertaa. Seuran toiminnan esittelyn lisäksi siinä julkaistiin metsähistoriaa käsitteleviä lyhyitä artikkeleita. Susikon nettiversion käyttöönottoa valmisteltiin ja tavoitteena on siirtyä mahdollisimman paljon sähköiseen viestintään vuoden 2010 aikana. Seuran Internet-sivuja ylläpidettiin yhteistyössä Luston kanssa.

Seuran suomenkielinen esite tehtiin folderityyppiseksi jakomateriaaliksi. Esitettä ja siitä tehtyä seinäjulistetta käytettiin mm. marraskuussa Metsämessuilla Messukeskuksessa, johon osallistuttiin Luston osastolla.

2.5. Muu toiminta

Pidettiin yhteyttä perinne- ja historyyhdistyksiin ja alan muihin yhteisöihin sekä kotimaassa että ulkomailla. Yhteistyö Luston kanssa jatkui tiiviinä. Markku Rauhalahi toimi pohjoismaisten metsähistorian seurojen ja metsämuseoiden yhteyshenkilönä ja koordinaattorina 25.8.2009 asti, jonka jälkeen koordinoitavastuu siirtyi Norjalle.

3. Resurssit ja talous

Toimintaa hoidettiin talkootyönä. Hankekohtaisesti saatiin sidosryhmiltä taloudellista ja materiaalista tukea. Lusto hoiti seuran toimistopalvelua ja tilinpitoa.

Opintoretkeilyn kulut katettiin osallistumismaksuilla. Metsien käytön historia sanoin ja kuvin -kirjan kulut katettiin Metsämiesten Säätiön avustuksella. Metsämiesten Säätiöltä saatiin myös apuraha vuoden 2009 kansainväliseen toimintaan ja tiedotukseen sekä Vuosilusto 8:n suunnittelukuluihin ja Moni-ilmeinen metsä -seminaariin. Seuran muita tukijoita olivat Suomen Uittoperinneyhdistys ja Teollisuuden Metsänhoitajat. Jäsen- ja kannatusmaksujen tuotto oli 6 052 euroa.

Tilikauden ylijäämä on 2 863,45 euroa. Siirtovelkoja on yhteensä 4 850,84 euroa.

Taseen loppusumma on 9 354,61 euroa ja seuran oma pääoma 4 503,77 euroa.

METSÄHISTORIAN SEURA RY TOIMINTASUUNNITELMA 2010

16. toimintavuosi
Hallituksen esitys 3.2.2010

1. Toiminta

1.1. Hallitus ja vuosikokous

Metsähistorian Seuran hallitus pitää 3–5 kokousta. Hallituksen kokouspaikkoja vaihdellaan.

Seuran vuosikokous pidetään Helsingissä 25.3.2010. Vuosikokouksen yhteydessä on ansioplakettien ja opinnäytepalkintojen jako, esitelmätilaisuus ja tutkijatapaaminen. Esitelmät liittyvät talvisodan päättymisen 70-vuotismuistovuoteen.

1.2. Muut jäsentilaisuudet

Vuonna 2010 järjestetään opintoretkeily Itävaltaan/Unkariin 4.–8.5.2010. Retkeilyn järjestelyistä vastaa Markku Rauhalhti.

Vuoden 2010 kotimaan opintomatka tehdään 17.9.2010 päivän retkeilynä Hämeenlinna–Riihimäki–Karkkila-seudulla. Retkeilyn sisältönä on mm. Paloheimo-yhtymän historia.

Käynnistetään vuosien 2011–2012 Värmlannin ja Suomenselän/Pohjois-Pirkanmaan opintomatkojen järjestelyt.

1.3. Tutkimustoiminta

Metsähistorian Seura edistää metsähistorian tutkimusta ja perinteen tallentamista myöntämällä 500 euron palkinnon ansiokkaalle yliopiston pro gradu - ja ammattikorkeakoulujen opinnäytetyölle. Palkinnot jaetaan yhteistyössä Metsänhoitajaliiton ja METOn kanssa.

Seura käynnistää yhteistyössä Luston ja Jyväskylän yliopiston historian ja etnologian laitoksen kanssa metsäalan vaikuttajien biografia-hankkeen. Vuosina 2010–2013 toteutettavaa hanketta koordinoi dosentti Heikki Roiko-Jokela. Hankkeen tavoitteena on laatia noin kolmestasadasta metsäalan vaikuttajasta tutkimuksellinen pienoiselämäkerta, jossa arvioidaan henkilön yhteiskunnallista merkitystä ja vaikuttavuutta erityisesti metsäsektorin kannalta.

Metsähistorian Seura selvittää mahdollisuutta toteuttaa yhdessä Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran kanssa hankkeen, jossa kootaan metsä- ja puukauppoihin liittyvää muistitietoaineistoa. Hanke täydentää

Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Kansanrunousarkistossa säilytettävää, 1970-luvun alussa koottua Metsäkaupat-muistitietoaineistoa. Muistitiedon kokoaminen ajoittuu vuosille 2011–2012.

Seura tekee aloitteita metsähistorian tutkimus- ja julkaisuhankkeista sekä metsäperinteen tallennuksesta sekä kartoittaa ja välittää tietoa metsähistoriaan liittyvistä meneillään olevista tutkimushankkeista.

1.4. Julkaisutoiminta

Työryhmän Matti Leikola (pj), Seppo Oja, Esko Pakkanen ja Tapani Tasanen toteuttama ”Metsien käytön historia sanoin ja kuvin” -kirjahankkeen I osa julkaistaan.

Julkaistaan yhteistyössä Luston kanssa Vuosilusto 8, 2010; teema liittyy Jyväskylän yliopistossa 2009 järjestettyyn metsähistorian seminaariin *Moni-ilmeinen metsä*. Vuosilustossa julkaistaan sekä tieteellisiä että yleis-tajuisia artikkeleita.

Toimitetaan aiheita ja aineistoja julkaistavaksi metsä- ja historia-alan julkaisuissa ja lehdissä.

Seuran julkaisuja myydään Luston Puodissa (Punkaharju) ja Tiedekirjassa (Helsinki).

1.5. Asiantuntijatoiminta

Seuran edustajat toimivat tarpeen mukaan asiantuntijoina erilaisissa alan hankkeissa ja mm. referee-arvioitsijoina kotimaisissa ja ulkomaisissa julkaisuissa.

Seura antaa asiantuntija-apua kirjahankkeelle ”Metsä ja ihminen. Koh-taamisia arjen historiassa 1500–2000”. Ohjausryhmään kuuluvat Matti Leikola (pj.), Karl-Erik Michelsen, Ilkka Nummela, Leena Paaskoski ja Hanna Snellman.

1.6. Tiedotustoiminta

Seuran verkkosivuja pidetään ajan tasalla ja kehitetään. Suomenkielisten sivujen ohella ylläpidetään ruotsin-, saksan- ja englanninkielisiä sivuja, joista tehdyt tiivistelmät voidaan tarvittaessa tulostaa.

Ylläpidetään metsähistorian harrastajien ja tutkijoiden tiedonvaihtoon käytettävää metsähistoria-sähköpostilistaa.

Jäsentiedote ”Susikko” toimitetaan kolme kertaa. Monisteasuisen Susikon vaihtoehdoksi toteutetaan verkkosivuilla oleva Susikko, josta tiedotetaan sähköpostilla.

Seuran toiminnasta tiedotetaan jäsentiedotteen lisäksi esitteellä, verkkosivuilla, jäsenkirjeillä, sähköpostitse ja valtakunnallisten historia- ja metsätieteiden kanavien kautta.

Seura osallistuu mahdollisuuksien mukaan yhteistyössä Luston kanssa Metsämessuille syksyllä 2010.

1.7. Muu toiminta

Seura ylläpitää yhteyksiä historia- ja perinneyhdistyksiin ja alan muihin yhteisöihin sekä kotimaassa että ulkomailla. Tavoitteena on keskinäinen tiedon ja kokemusten vaihto sekä yhteistyö ja työnjako. Erityisesti korostetaan yhteistyötä Suomen Metsämuseo Luston kanssa.

Seuran edustajat osallistuvat metsähistorian seurojen ja metsämuseoiden pohjoismaiseen konferenssiin Ruotsissa Ombergissä 14.–16.9.2010. Suomen osallistumiskiintiö on noin 10 henkilöä.

2. Resurssit ja talous

Seuran toiminta pohjautuu vapaaehtoistyöhön. Talousarvioon sisältyvät erilliskustannukset korvataan. Tarvikkeita ja palveluksia pyritään saamaan lahjoituksina. Opintomatkojen kulut katetaan osallistumismaksuilla ja avustuksilla.

Erilaisiin hankkeisiin, tutkimuksiin, seminaareihin, pohjoismaiseen yhteistyöhön, julkaisutoimintaan ja tiedotukseen haetaan ulkopuolista rahoitusta. Seuran toimistopalvelut ja tilinpito hoidetaan Lustossa korvausta vastaan.

Toiminnan tuotot muodostuvat opintomatkojen osallistumismaksuista. Varainhankintatuottoja ovat hankeavustukset, jäsenmaksut (330 á 17,-) ja kannatusmaksut (10 á 60,-). Liittymismaksua ei peritä.

Talousarvion toimintakulut vuonna 2010 ovat yhteensä 51 380 euroa. Kuluista suurimman osan muodostavat opintomatkojen kulut (25 500 €). Muista kuluista olennaisimpia ovat pohjoismaisen yhteistyön ja tiedotuksen kulut sekä biografia-hankkeen kulut. Opintomatkojen kulut peritään osanottomaksuina, jäsenmaksutuotot arvioidaan 6 330 euroksi ja haetuilla apurahoilla talousarvio tasapainotetaan ”nollabudjetiksi”.

Seuran yhteystiedot: Metsähistorian Seura, c/o Lusto, 58450 Punkaharju, puh. (015) 345 100, telefax (015) 345 1050, sähköposti: metsahistorian.seura(at)lusto.fi ja Internet-kotisivu: www.lusto.fi/seura.

Opintoretkeilyt ja matkat

Pohjoismainen konferenssi syyskuussa Ruotsissa

Pohjoismaisten metsähistorian seurojen ja metsä-museoiden jo perinteeksi muodostunut metsähistoriakonferenssi pidetään tänä vuonna vuorollaan Ruotsissa. Paikka on Omberg Vättern-järven rannalla ja ajankohta 14.-16.9.2010. Alueella sijaitsee mm. Ekopark Omberg, merkittävä suojelualue ja luontomatkailukohde. Konferenssin teema liittyy ainakin osaksi metsätalouden ympäristökysymyksiin. Tapahtuma toteutetaan pääosin opintoretkeilynä. Suomesta mahtuu mukaan tusinan verran osallistujia.

Tarkempaa tietoa tapahtumasta ja sen kustannuksista kerrotaan seuraavassa Susikossa huhti-toukokuulla, mutta jo tässä vaiheessa otan vastaan alustavia ilmoittautumisia.

Markku Rauhalahi
pm-yhteistyöryhmän jäsen
rauhalahi(at)kolumbus.fi
p. 050 68 980

Opintomatka toukokuussa Itävaltaan ja Unkarin Soproniin

Edellisessä Susikossa esitellylle opintomatkalle 4.-8.5.2010 on lähdössä kolmisenkymmentä osallistujaa. Pari kolme vielä mahtuu. Jos opintomatka kiinnostaa, yhteys allekirjoittaneeseen kannattaa ottaa välittömästi.

Markku Rauhalahi
rauhalahi(at)kolumbus.fi
p. 050 68 980

Kirjat

Lapin tukkeja

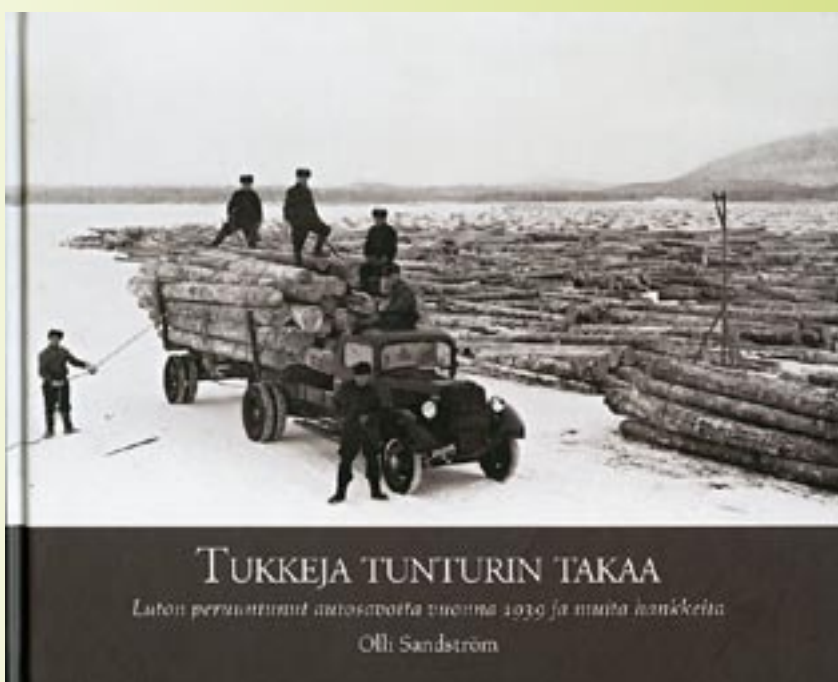
Olli Sandström, Tukkeja tunturin takaa. Luton peruuntunut autosavotta vuonna 1939 ja muita hankkeita. Lapin metsämuseo 2009.176 s.

Kirjassaan *Tukkeja tunturin takaa* Olli Sandström kertoo hyvin ”Samperin savotasta” ja Lapin isoista 1930-luvun autosavotoista, mutta sen lisäksi myös vuonna 1939 käynnistetystä hankkeesta hakata 250 000 tukkipuurunkoa Luttojoen latvoilta ja kuljettaa puut autoilla Saariselän yli Luirojoen uittoon. Hyvä hanke kaatui talvisotaan.

Jo tätä ennen oli Inarin ja muun pohjoisimman Lapin metsiä pyritty hyödyntämään. Metsähallitus (tai pikemminkin senaatti) oli tehnyt vuonna 1915 ison 2 milj. tukkirungon konsessiokaupan Atif-yhtiön kanssa. Puut saatiin kutakuinkin hakatuksi Inarin alueelta ja Paatsiokeaa myöten Norjaan uitetuksi 15 vuoden aikana, mutta Suomen valtiolle tämä kiinteä-hintainen kauppa ei ollut alkuunkaan kannattava.

Luttojokialueen metsävarat arvioitiin A. E. Järvisen toimesta vuosien 1935–1938 aikana, jonka jälkeen Metsähallitus ryhtyi valmistelemaan alueen savotointia. Lapin valtayhtiöt Kemi ja Veitsiluoto tekivät tarjouksen alueen ensimmäisestä leimikosta 1,50 markan kuutiojalkahintaan, mutta Rosenlewin tarjottua 10 penniä enemmän, joutuivat nämä korottamaan tarjouksensa 1,70 markkaan. Kauppa tehtiin elokuussa, ja jo sitä

ennen Metsähallitus oli laittanut kuusi – tietysti metsänhoitajien johtamaa – leimausryhmää töihin, ja nämä saivat 250 000 tukkipuurungon leimausurakkansa valmiiksi 22. syyskuuta. Hakkuualueen lähelle välille Akujärvi–Raja-Jooseppi oli rakennettu aiemmin autotie, ja nyt kesän syksyn 1939 aikana sitä jatkettiin sekä valmisteltiin talvitien pohjia ja rakennettiin 13 kämppää piharakennuksineen.

Kaikki tämä tehtiin tavallaan turhaan, sillä talvisodan takia hakkuita ei päästy käynnistämään suunnitellusti. Sotien jälkeen vuonna 1948 yhtiöt selvittivät mahdollisuuksia hakkuiden aloittamiseksi, mutta eivät katsoneet siihen enää olevan taloudellisia edellytyksiä; palkat ja muut hankintakustannukset olivat nousseet niin voimakkaasti. Parikymmentä vuotta myöhemmin nollaraja poistui Inarin itäosien metsistä ja Metsähallitus pääsi myymään nämä Luttojoen ikimetsät pohjoisten metsäyhtiöiden sahoille ja sellutehtaille. Näin jälkikäteen voi kysyä, oliko se järkevää. – Uusi metsä nousee aikanaan tällekin tunturialueelle, joka nykyään kuuluu UKK-kansallispuistoon.

Sandström kuvailee yksityiskohtaisesti tämän savottahankkeen vaiheet. Vanhoja valokuvia ja muuta arkistomateriaalia on mukavasti (myös muista Lapin isoista savotoista), uusia kuvia vanhoista tienpohjista ja kämppien raunioista jopa liikaakin.

Esko Pakkanen

Putosiko negatiivinippu lattialle?

Ivar Ekström, Metsäkansa. – Varkauden Museon julkaisuja 8. Varkauden museo. 2009. 167 s.

Metsähistoriallisesti merkittävien valokuvaajien joukkoon kuuluu alkuaan helsinkiläinen metsäteknikko Ivar Ekström (1891–1971), joka palveli Ahlström-yhtiötä yli 50 vuotta. Hän toimi aluksi Savossa metsätyömaiden kiertävänä tilinpitäjänä ja palkanmaksajana, myöhemmin tilojen lohkomis-tehtävissä ja lopuksi metsätyönjohtajana. Näissä toimissa hänellä oli hyvä mahdollisuus dokumentoida metsäseutujen elämää valokuvauksen keinoin. Työnantaja tuki valokuvausta, ja kuvat sekä negatiivit jäivät yhtiön omaisuudeksi. Nykyisin noin 9 000 negatiivia käsittävä kokoelma on Varkauden museon omaisuutta.

Museo julkaisi 2009 kuvateoksen Metsäkansa, joka perustuu Ekströmin noin 300 kuvaa käsittävään samannimiseen kokoelmaan vuosilta 1910–1950. Kuvateokseen niistä on valittu 179 kuvaa, joiden tekstitys on Ekströmin alkuperäinen.

Ekström otti valokuvia mieluusti ihmisistä arkiaskareissaan, vapaahetkeä viettämässä tai kotioloissaan. Teoksesta löytyy vain yhdeksän kuvaa, joissa ei ole mukana ihmistä. Vaikka raskaasta kamerasta johtuen ilmeisesti kaikissa tapauksissa kuvauksen kohde oli tietoinen kuvauksesta ja usein osallistui kuvan tuottamiseen poseeraamalla, kuvat ovat luontevia. Metsään liittyvissä kuvissa puu kaadetaan, pettua kiskotaan, tukit ja kuitupuu kuoritaan, vedetään lanssille hevosella ja lopuksi uitetaan. Päreitä

höylätään, kirves tahkotaan, saha viilataan ja närelenkit väännetään. Arvokkain dokumentointi koskee kuitenkin vaatimatonta asumista.

Ekströmiä pidetään valokuvaajana itseoppineena. I. K. Inhan tuotantoa tunteva tunnistaa kuitenkin vaikutteita. Inhan kirja *Kalevalan laulumailta* ilmestyi 1911, ja vaikuttaa ilmeiseltä, että Ekström on sisäistänyt sen hyvin. Inhan kuva *Pässiä viedään Venehjärven pokkouhriksi* on saanut toisintonsa Ekströmin teoksessa, samoin *Kostamuksen praasniekoilta palaaaja* ja *Joukolla juhille*. Sommittelun samankaltaisuuden vuoksi tulee mieleen epäily, että Ekström teki toisintonsa ilikurisen tietoisesti. Maa-laustaitteessa menettely on yleistä: Manet maalasi teoksensa *Aamiainen ruohikolla* (1862) Rafaelin piirroksen (1515) innoittamana, ja Manet'n työstä ovat uusia versioita tehneet lukuisat myöhemmät taiteilijat kuten Picasso (1961).

Mutta ei kai vain Ekström leiki haudan takaa kuviensa tutkijoiden kanssa? Teoksen aukeamalla 120–121 on kaksi valokuvaa, joista toinen on Ekströmin mukaan Sonkajärven Hälilästä vuodelta 1931 ja toinen Sonkajärven Honkamäestä vuodelta 1925. Kun kuvia katsoo tarkasti, ne huomaa otetun samasta kohteesta muutaman minuutin kuluessa. Tämän

voi todeta esimerkiksi kolmannesta puusta oikealle kaatajasta lukien. On mahdotonta, että rungossa olevat lumijäljet olisivat millimetrin tarkkuudella samat vuosina 1925 ja 1931. Myös hakkuutähteet ovat aivan samat, jonka voi todeta skannaamalla ja vertailemalla suurennosta risu risulta.

Sivulla 160 olevassa kuvassa on nainen, Ekströmin tekstin mukaan Vuolijoen Pynnölästä vuonna 1920. Sivun 161 vasemmassa kuvassa esiintyy sama nainen, nyt Ekströmin mukaan Sotkamon Rumavaarassa vuonna 1930. Myssyn, kaulaliinan ja villapuseron yksityiskohdat ovat kuitenkin samat. Aiemmin sivulla 117 on sama nainen, Ekströmin mukaan vuonna 1926 Vieremän Luejoella. Skannaamalla paljastuvat samat yksityiskohdat. Vaikka köyhä väki piti samoja vaatteita vuodesta toiseen, luultavaa on, että kaikki kolme kuvaa on otettu samana päivänä samalla työmaalla. Mutta onko vuosi 1920 (Vuolijoen Pynnölä), 1926 (Vieremän Luejoki) vai 1930 (Sotkamon Rumavaara)? Vai onko vuosi jokin muu ja paikka jokin muu?

Ei tiedetä, onko Ekström antanut monenlaista tietoa samoista kohteista tahallaan vai vahingossa. Onko selitys niin yksinkertainen, että joskus negatiivinippu putosi lattialle leviten sinne tänne, ja negatiivit kerättiin

satunnaisiin kuoriin luottaen siihen, että epätarkkuudet kuittaautuvat taiteellisella vapaudella? Oli miten oli, teoksen kuvien historiatietoihin on syytä suhtautua varoen. Kun kiinnitin Varkauden museon huomiota näihin omituisuuksiin, he lupasivat ottaa huomautukset varteen mahdollisissa uusissa painoksissa.

Kirjan taiteellista antia historiatietojen epämääräisyys ei vähennä. On hienoa, että museo on tehnyt todellisen kulttuuriteon julkaistessaan Ekströmin upeat kuvat. Ja erityinen kiitos annettakoon Metsämiesten Säätiölle, jonka tuen avulla kirja on saatu tehdyksi.

Matti Kärkkäinen, professori emeritus

Metsäpirulainen liikemiehenä

Jouni Yrjänä, Metsäpirulainen. Liikemies Erik Johan Längman (1799–1863) talousjärjestelmän murroksessa. Yliopistopaino 2009. 366 s.

Erik Johan Längman oli liikemies ja yksi varhaisen metsäteollisuutemme merkkimiehistä, vaikkei häntä mainitakaan Kansallisbiografiassamme. Längmanista on kuitenkin kirjoitettu, osin ristiriitaisesti, ja vasta nyt Jouni Yrjänän mainio väitöskirja tuo esiin hänen suuruutensa: hän oli nimenomaan sahateollisuuden edelläkävijä. Samalla Yrjänä oikoo useita Längmaniin kohdistettuja väärinkäsityksiä tai kärjistyksiä sekä tuo esiin uutta tietoa mm. maan sahateollisuuden kehityksestä.

Porvoolaisen kauppiaanpojan elämänvaiheet olivat moninaiset. Hän aloitti liikemiesuransa kauppiaana Helsingissä vuonna 1824, mutta teki jo kolmen vuoden päästä konkurssin, jonka velkoja joutui sitten vuosikautia maksamaan ja väistelemään; konkurssioikeudenkäynti saatiin päätökseen vasta vuonna 1832. Längman ei kuitenkaan jäänyt toimeettomaksi, vaan hänestä tuli teollisuusmies. Hän solmi suhteet merkittävään viipurilaiseen Wahlin kauppahuoneeseen. Yhdessä Paul Wahlin kanssa hän osti vuonna 1835 Varkauden ruukin. Längmanista tuli Varkauden isännöitsijä, joka ryhtyi kehittämään ruukin niin rauta- kuin sahaliikettä. Varkauden sahasta tuli yksi Saimaan alueen tehokkaimpia. Samoihin aikoihin Längman hankki omistukseensa Ylitorniolta pienehkön Portimokosken vesisahan (UPM-yhtiösuvun kaiketi vanhin laitos), josta hän tosin joutui sittemmin luopumaan varojen puutteessa.

Varkauden vuosinaan Längman tutustui J. V. Snellmaniin, joka tuolloin toimi Kuopiossa yläalkeiskoulun rehtorina. Längmanista tuli Snellmanin metsä- ja saha-asiantuntija, jonka näkemykset vaikuttivat Snellmanin Saima-lehdessään julkaisemiin kirjoituksiin. Snellmanin tiedot metsäasioista karttuivat tuntuvasti, kun hän kesällä 1847 matkusti Längmanin

kanssa ja kustannuksella Saksaan, Ranskaan ja Englantiin mm. tutustumaan metsäasioihin ja puutavarakauppaan.

Ummeljoen vesisaha Kymijoen varrella Anjalassa oli perustettu vuonna 1755, ja se oli noin 10 000 tukin kiintiöllään suursaha. Varkauden ruukki omisti sahasta kolmanneksen, ja vuonna 1841 Varkauden omistus nousi noin puoleen. Samaan aikaan sahaa hallinnoinut haminalainen kauppaneuvos Christian Bruun luovutti sahan isännöinnin Wahlille ja Längmanille, josta tuli sahan varsinainen pyörittäjä. Längman rakennutti Ummeljoelle toisen sahan ja ryhtyi hankkimaan sahalle tukkeja kaukaa Keski-Suomesta. ”Päijänteen hankintaorganisaatio on suomalaisen taloushistorian suuria innovaatioita, jolla Längman loi arvoa Jyväskylän takaisille valtaville metsäalueille”, Yrjänä kirjoittaa, mutta hieman liioittelee. Jo 1700-luvulla samainen Ummeljoen saha oli Halilan mukaan hankkinut tukkeja Päijännteeltä, ja kuten Yrjänä itse kertoo, Varkauden sahan, kuten eräiden sen kilpailijoiden hankinta-alueet Itä-Suomessa olivat ulottuneet pitkienkin uittomatkojen päähän.

Yhtiösopimuksen mukaan tukkien hankinta oli Varkauden miesten vastuulla, ja tästä sopimuksesta tuli Längmanin talouden pelastus: hän tienasi sopimuksella noin 10 000 ruplaa vuodessa. Längmanin laajalle, privilegioalueen ulkopuolelle ulottunut puunhankinta poikkesi perinteisestä ja sai aikaan kovaa arvostelua toisilta sahanomistajilta. Längman pyrki myös hankkimaan tukkinsa mahdollisimman suurina, kuten Korpilahdella myöhemmin muisteltiin: ”Puut olivat suuria ja saatiin niistä kolmekin 12 kyynärän tukkia, joiden latvaläpimitta oli vähintään 12 tuumaa. Ajomiehiä saapui metsätöihin Puumalasta ja Juvalta saakka, ja käytettiin ajossa takarekiä. Ärmättipuita ei myöhemmin ollut, parhaat myytiin Ummeljoelle.”

Varkauden ruukkiyhtiö purettiin vuoden 1847 alussa, mutta Längman jatkoi Ummeljoella. Hän alkoi rakentaa Keski-Suomeen Muurameen uutta sahaa, jonka rakennustyöt valmistuivat 1850. Hän hankki myös Pietarsaassa Ähtäväjoen varrella sijainneen Långforsin vanhan sahan sekä vielä puolet Savossa toimivasta Juantehtaan sahasta vuonna 1851. Se kauppa syntyi N. L. Arppen kanssa tehdyllä vaihtokaupalla, jossa Arppe sai Längmanin Käenkosken harkkohytin ja sen metsätilat. Kaiken toimeliaisuutensa ja kehityshenkisyytensä ansiosta Längmanista tuli ehkä maan arvostetuin sahamies. Hän pyrki toimillaan kuromaan ruotsalaisten sahojen saavuttamaa etumatkaa niin sahatavaran valmistuksessa kuin markkinoinnissa, mutta aika (vai usko?) loppui kesken.

Längmanilla oli vielä muitakin saha- ja liikehankkeita. 1850-luvulla hän ulotti liiketoimintansa Kokemäenjoelle, jossa hän joutui riitaan Gustaf Tigerstedtin kanssa Kolsinkosken sahasta. Hän tahtoi näet kilpailla Ylä-Satakunnan puista omaa sahaansa varten, minkä hän aikoi perustaa Havinkoskelle. Kun suunnitelma ei onnistunut, hän vetäytyi suuttuneena pois koko yrityksestä. Vuonna 1856 Längman myi sahansa, Yrjänän mukaan sairastelun, riitelyn ja turhautumisen takia. Hän nettosi näissä kaupoissa hyvin, sillä hyväkuntoiset sahat sahausoikeuksineen ja vakiintuneine hankinta-alueineen olivat kuranttia kauppatavaraa. Kauppa oli

oikein ajoitettu, sillä seuraavana vuonna höyrysahat sallittiin ja neljä vuotta myöhemmin koko sahausliiketoimi vapautettiin lähes kokonaan. Längman innostui kuitenkin vielä höyrysahoista ja perusti liikekumppaneineen Simoon sahayhtiön, joka ei kuitenkaan edennyt toteutukseen asti.

Vaikka tutkimus on yrittäjä Längmanin elämäkerta, siinä on todella paljon muutakin. Yrjänän mukaan ”tutkimus hakee vastausta kahteen suureen kysymykseen: miksi valtiotalta suhtautui sahoihin niin vihamielisesti ja mitä se merkitsi sahaliikkeen kehittymiselle?” Längmanin mielenkiintoisten elämänvaiheiden seuraamisen ohella näiden pääkysymysten käsittely onkin tutkimuksen parasta antia. Molempien ”päälinjien” selvittämiseen Yrjänä on tehnyt valtavan työn. Lähdekirjallisuuden ohella hän on penkonut runsaasti primääriaineistoja, ennen kaikkea viranomaisarkistoja mutta myös liikeyrityksiä. Längmanin liiketoimista ei kuitenkaan ole mitään yhtenäistä arkistokokonaisuutta. Nämä arkistotyöt ovat tuottaneet uutta tietoa, jopa suoranaisia löytöjä, sahaliikkeen kehityksestä 1830–1860-luvulla. Yksi näistä löydöistä on eittämättä Ummeljoen ja sen naapuriin perustetun Heikkilän höyrysaahan vuonna 1863 tekemä yhteisuuksosopimus.

Mutta vastaako Yrjänä isoihin kysymyksiinsä? Kyllä ja ei. Hän tarjoaa merkittävästi uutta, yksityiskohtaista ja hyvin dokumentoitua tietoa maamme sahatteollisuuden kehityksestä. Silti hän toteaa – varmaan aiheellisestikin – että Längmanin aikakauden saha- ja metsäasioissa riittäisi lisää selvittämistä. Hän myös todistelee, etteivät vuorimiesten ja sahamiesten keskinäiset välit olleet niin kireät kuin usein on annettu ymmärtää ja että nämä kaksi elinkeinoa eivät suinkaan ”taistelleet” metsien käytöstä. Vuonna 1861 tapahtuneen sahajen liiketoiminnan vapauttamisen seuraukset ovat Yrjänän mielestä huonosti tunnetut. Hän jopa toteaa, että ”vähäinen tietoisuus yritystason motiiveista ja kilpailullisista elementeistä sekä todellisuutta heikommaksi arvioitu sahaliikkeen tekniskaupallinen kehitys ovat vääristäneet aikaisempia tulkintoja”. Onko tosiaan niin, että aikaisemmat taloushistorian tutkijamme olisivat antaneet ”höyrysaahboomien huurruttaa silmälasinsa” eivätkä olisi esimerkiksi huomanneet mm. sitä, että sahajen vapautuksen jälkeen myös vesisahajen tuotanto kohosi? Eikä tämä ole ainoa kerta kun Yrjänä innostuu toteamaan: ”Toisin kuin tähän asti on tiedetty...”

Yrjänä tuo valoa myös tämän omalaatuisen poikamiehen hämääriin viimeisiin vuosiin. Längman oli vielä mukana kahdessa huono-onnisessa liikeyrityksessä. Hän oli perustamassa Etelä-Ruotsin Malmöön keinovilla- eli shoddytehdasta ja toinen hanke, jossa Längman menetti rahaa, oli H. J. Oldenburgin vuonna 1851 perustama tulitikkutehdas Porin Isosannan saarissa. Lisäksi Längman oli vielä mukana oululaiskauppiainien omistaman Simon Kalliokosken vesisahan osakkaana. Tausta-ajatuksena hankkeessa oli päästä perustamaan suurta höyrysaahaa Simojoen suulle.

Pitkään terveysongelmista kärsinyt Längman kuoli 16. lokakuuta 1863 sairaskohtaukseen Helsingissä.

Längmanista on aikojen myötä tarjottu erilaisia henkilökuvia. Aikalaisten sano-taan tunteneen hänet taitavana, mutta myös kiivaana ja häikäilemättömänä liikemiehenä, jonka toimien katsottiin liikkuneen väliin laillisuuden rajamailla. Längman tuskin oli mikään liike-elämän pyhäkoululainen, mutta tuskin pahempi kuin kilpailijansa. Yrjänä luonnehtii häntä mm. näin: ”Liike-elämä merkitsi Längmanille ajoittain jesuiittamaista kilpailua, jossa päämäärä pyhitti – jos ei muuten, niin tukalissa tilanteissa – keinot. Mutta hän oli myös yhteiskunnallisesti valveutunut ja empatiaan kykenevä teollisuusmies.” Jo työaikanaan hän oli hyväntekijä, siinä määrin kuin hänen rahavaransa sen sallivat; Yrjänä toteaa hyväntekeväisyyden menneen ajoittain velkojenmaksunkin edelle. Hän osasi ilmeisesti käyttää joustavasti myös työn-antajiensa ”vararahastoja”. Längman tuki avustuksillaan koululaitosta, kulttuuria, hädänalaisia ja monia muita hyviä hankkeita. Mutta vasta testamentti teki Längmanista mesenaatin.

Längman itse oli arvioinut omaisuutensa 320 000 hopearuplaksi eli 1,3 milj. markaksi. Mutta kun lopulta pitkien riitojen jälkeen päästiin jakamaan varat, niitä olikin vain noin 560 000 markkaa – sekin kaunis summa niihin aikoihin. Erikoisinta tässä vuonna 1859 Lontoossa kirjoitetussa testamen-tissa oli se, että varat jaettiin erilaisiin kulttuuri- ja hyväntekeväisyystarkoi-tuksiin Suomen ja Ruotsin kesken ”kaikkien säätyjen ja kansanluokkien eduksi” sekä etenkin se, että Ruotsin osuus oli 59 %, Suomen 31 %; Längman ei perustellut jako-osuuksia. Längmanin perintöä ei kuitenkaan osattu vaalia riittävästi ainakaan Suomessa; silti Yrjänän mukaan ”Längmanin kokoama pääoma tekee yhä työtä suomalaisen ja ruotsalaisen kulttuurin sekä Pohjois-Ruotsin elinkeinoelämän puolesta”. Vuonna 1985 Längmanin suomalaisten rahastojen hallinnointi siirtyi Suomen Kulttuurira-hastolle.

Jouni Yrjänän poikkeuksellisen ansiokas väitöskirja olisi ansainnut vastaa-vantasaisen vastaväitöksen. Nyt teoksen paras anti jäi väitöstilaisuudessa kokonaan keskustelematta; takerruttiin sellaisiin pikkuasioihin kuin miksi otsikossa Längmania kuvataan liikemieheksi! Yrjänän teos löytyy netistä, osoitteesta <https://oa.doria.fi/handle/10024/46800> Kannattaa tutustua!

Brukspatronen E. J. Längman, känd genom sina under en längre tid fortsatta storartade trädvaru- och jernbruksföretag i östra delarna af landet, har sistlidne fredag plötsligen befunnits död i det rum å Kleinehs hotell, han såsom resande sedan några veckor tillbaka bebodde. Hr Längman hade för några år sedan realiserat sina sågar och fasta tillhörigheter i Finland och hade sedan dess wistats i England, samt sednast i Swerige, der han i Malmö ånyo, hade inlåtit sig i industriella företag i större skala. Orsaken till hans hastiga död lär vid anställd obduktion ha wisat sig vara i lungslag.

Helsingfors Tidningar

Esko Pakkanen

Hyvä kun tuli tehtyä!

Sulevi Riukulehto, Suomen Parhaat metsät. Metsäkeskus Häme-Uusimaa ja sitä edeltäneet metsäorganisaatiot 1919–2009. Metsäkeskus Häme-Uusimaa 2009. 377 s.

Metsäkeskus Häme-Uusimaa, jonka päätoimisto on Lahdessa, on tuottanut historiikin toimialueensa yksityismetsätalouden edistämistyöstä. Teoksen aikajänne ulottuu maan itsenäisyyden alusta tähän päivään. Kirjoittaja on FT Sulevi Riukulehto Seinäjoelta. Hän on päätoimeltaan Etelä-Pohjanmaan korkeakouluyhdistyksen tutkimusjohtaja.

Harmaa ja mustavalkoinen ulkoasu tekee aluksi kuivahkon vaikutelman. Tarkemmin tutustuessa huomaa, että vaatimaton ilmiasu voi viestiä myös tietojen luotettavuudesta ja hämäläisestä omanarvontunnosta. Teos on laajahko, 377 sivua. Muodoltaan se on helposti hyllyyn sopiva, leveyttä enemmän kuin korkeutta. Paperi on paksua ja valkoista eli kelpo tausta teksteille ja nykytaidoilla selkeytetyille vanhoille valokuville.

Yksityisten metsät kasvavat ravinteisemmilla mailla kuin muiden omistajaryhmien. Noin kaksi kolmasosaa meillä hakatusta puusta tulee yksityismetsistä. Esiteltävän kirjan nimi on *Suomen parhaat metsät*. Nimen valinta kertoo, että valtakunnanmetsien inventointien mukaan juuri täällä, Metsäkeskus Häme-Uusimaan alueella, Hämeenlinnan-Lahden-Helsingin seuduilla, ovat puuvarat ja niiden kasvu maan runsaimmat. Metsäkeskus Häme-Uusimaan toiminta-alue koostuu kahden entisen metsänhoitolautakunnan, Uudenmaan-Hämeen ja Itä-Hämeen alueista, samalla myös niiden kanssa sisäkkäisistä Helsingin ja Lahden metsänparannuspiireistä. Käsiteltävässä kirjassa on luettelot, sekä esittelyitä ja valokuvia luottamushenkilöistä ja toimihenkilöistä.

Yksityismetsätalouden organisaatio muuntuu ja kehittyä

Yksityismetsätalouden keskeisiä toimintajärjestöjä tänään ovat paikalliset metsänhoitoyhdistykset, alueelliset metsäkeskukset ja valtakunnallinen Metsätalouden Kehittämiskeskus Tapio. Kirjan nimen yhteydessä jo mainitaan, että on ollut myös muita organisaatioita (metsänparannuspiirit), joiden toiminta on sittemmin sisällytetty metsäkeskuksiin.

Vuonna 1917 annettiin merkittävä metsäasetus. Jokaiseen lääniin perustettiin Metsähallituksen alainen lääninmetsälautakunta. Toiminta alkoi vuonna 1920. Lääninmetsälautakunta valvoi metsälakia ja neuvoi hyvää

metsänhoitoa. Lautakuntaan kuului kolme luottamusmiesjäsentä, joista yksi toimi puheenjohtajana. Lautakunnassa oli johtavana virkamiehenä metsänhoitaja, lisäksi metsänvartijoita ja kanslia-apulainen.

Vuonna 1928 säädettiin yksityismetsälaki, jonka pohjalta perustettiin lääninmetsälautakuntien tilalle maakunnittaiset metsänhoitolautakunnat. Keskuselimeksi Helsinkiin tuli Keskusmetsäseura Tapio. Metsänhoitolautakunnat jatkoivat lääninlautakuntien työtä. Pyrittiin myös vauhdittamaan metsänhoitoyhdistysten perustamista. Lautakuntien nimi vaihtuili. Vuonna 1996 tuli käyttöön nykyinen nimi, metsäkeskus.

Suuren muutoksen metsäorganisaatioiden toimintaan toi automaattinen tietojenkäsittely 1960–1970-luvuilla. Samaan aikaan alkanut alueellinen metsäsuunnittelu on rationalisoinut metsien käyttöä paljon. Lopettihan se esimerkiksi metsänhoitoyhdistyksiltä syksyisen kirvesleimausrallin, kun metsurit ja kaatokuskit nyt valitsevat poistettavat puut.

Metsänparannuspiirit toimeliaita organisaatioita

Rinnan yksityismetsälain kanssa säädettiin 1928 metsänparannuslaki. Sen perusteella ojituksiin ja metsäteihin ym. voidaan käyttää valtion varoja. Metsänparannustoimintaa hoitamaan perustettiin metsänparannuspiirit, jotka vuonna 1988 yhdistettiin metsälautakuntiin. Ojitus on lisännyt metsäalaa ja kasvua. Metsäteillä puutavara kulkee pyörien päällä kesällä ja talvella.

Metsänhoitoyhdistykset ovat peittävä kenttäorganisaatio

Metsänhoitoyhdistys on metsänomistajien hallitsema yhteisö, joka kohottaa jäsentensä ammattitaitoa ja järjestää heille metsäammattimiesten apua. Vuonna 1950 säädettiin laki metsänhoitoyhdistyksistä. Sen pohjalta maksaa metsänomistaja yhdistykselle vuosittain metsänhoitomaksun ja palveluksista toimitusmaksun. Nykyään yhdistykset pyrkivät vähentämään hallintokulujaan laajentamalla toimintansa usean kunnan alueelle.

Metsäkeskus Häme-Uusimaan viime vuonna ilmestynyt historiikki Suomen parhaat metsät sisältää yksityiskohtaisen tarkasti kerrottua metsähistoriaa miesmuistin kantaman verran. Kirja on selkeä ja helppolukuinen Äskettäin on lähetetty liikkeelle ajatus siirtymisestä vain yhden valtakunnallisen metsäkeskuksen malliin. Jos se toteutuu, korostuu tämän ja eräiden muiden metsäkeskusten äskettäin tekemien historiikkien arvo. Tullaan ajattelemaan ja sanomaan: hyvä kun tuli tehtyä!

Kirjaa saa Metsäkeskus Häme-Uusimaan toimistosta, puh. 020 772 6500, sähköposti [humk\(at\)metsakeskus.fi](mailto:humk(at)metsakeskus.fi). Toimituskulut 20 euroa kappale.

Arvi A Koivisto

Uusia julkaisuja

Hartikainen, Seppo ja Bagge, Oiva (toim.), 2009, Samassa venneessä. Helsingin Rantasalmi-seuran arkiston aarteita. Tapahtumia seuran taipaleen varrelta sekä elämää rakkaalla Rantasalmella aikojen saatossa. Helsingin Rantasalmi -seura.

Pihkala, Antti 2009, Paanukatot Suomen kirkoissa ja tapuleissa. Julkaisu AO/A 49. Oulun yliopisto, Teknillinen tiedekunta, Arkkitehtuurin osasto: Rovaniemi.

Tasanen, Tapani ja Seppälä, Juho 2009, Metsät peltojen lomassa. Vuosisata Varsinais-Suomen metsätaloutta. Lounais-Suomen metsänhoitoyhdistysten säätiö.

Toro, Jorma 2010, Muisteltavaa ja muistettavaa työrauhan vuosilta. Metsänhoitoyhdistysten toimihenkilöiden työehtosopimushistoriaa. Yksityismetsätalouden Työnantajat. *Jorma Toron kirjaa voi tilata Yksityismetsätalouden Työnantajien toimistosta, puh. 09-6844380 / Maarit Pihl tai sähköpostitse maarit.pihl(at)yt-ry.fi.*

Tervetuloa ostoksille Luston Metsädivariin!

Metsähistoriaan liittyviä antikvaarisia kirjalöytöjä voi tehdä Luston Puodin Metsädivarissa osoitteessa http://www.lusto.fi/palvelut/luston_puoti.html

Metsädivarissa myydään metsiin ja metsätalouteen liittyviä poistokirjoja, ja divarin tuotto käytetään Luston julkaisutoiminnan hyväksi. Metsädivarin valikoima täydentyy aika ajoin. Ellet löydä etsimääsi kirjaa luettelosta, ota yhteyttä [lusto\(at\)lusto.fi](mailto:lusto@lusto.fi).

Artikkelit ja esittelyt

Hevosia ja hevosvoimia

Kaikkina aikoina puutavaranaajoväylät on pyritty suuntaamaan mahdollisimman tasaisiin maastoihin. Ainakin korkeuseroja on pyritty välttämään vaikkapa mäkiä mahdollisuuksien mukaan kierrellen. Erityisen tärkeätä tämä oli hevosvetoisina aikoina. ReitINVALINTA oli vapaampaa kuin talvella, kun voitiin ajaa jäitä tai jäätyneitä maita pitkin. Viime Susikossa (3.09) oli selostus pitkien matkojen puutavaran ajoista järviä ja soita hyväksi käyttäen. Esimerkit olivat Lopelta. Varmuudella samaa, suuret kuormat mahdollistavaa tapaa on käytetty kuitenkin muuallakin.

Jo runsaimman hevoskannan aikoihin puutavaraa ajettiin konevoimalla. Näin tehtiin myös Lopen metsäalueilla ja käytössä olivat jo tutut, pitkät reitit. Määränpäinä olivat Hunsalan rautatieasema ja Tervakosken paperitehdas. Konevoimin vedettiin puuta myös Högforsin tehtaalle Karkkilaan. Hunsalaan vedettiin puutavaraa ainakin kolmella telaketjulaitteella. Kaksi niistä oli venäläisiä, vihreitä Zilejä. Kolmas oli punainen, jonka merkki ei ole tiedossa. Punainen oli aikalaistietojen mukaan hyvin usein epäkunnossa. Kuvassa on Zil kuormineen Punelian jäällä Risto Arolan valokuvaamana. Kuvaajan varjo somistaa etualaa. Hän toimi itse kuljettajana. Kuorman suuruutta voi itse kukin yrittää arvioida.

Tervakosken suuntaan ajokoneina oli itävaltalaisia Lanzeja ja amerikkalaisia Caterpillar-merkkisiä tankkeja. Viimeksi mainitusta muodostui telaketjutankin yleisnimitys, katepillari. Lanz jäi silminnäkijöiden mieleen siitä, että siinä oli niin sanottu makaavasylinterinen kone. Rekiä oli tuollakin reitillä perässä kaksi, jopa kolme. Useimmiten kyydissä oli polttopuuta. Kesijärven suuntaan ajettiin myös tukkeja. Jokaisessa reessä oli kolmisenkymmentä tukkia.

Ankara työmaa Kaukopään tehtaalla

Venäläiset sotasaalis-Zilit olivat käytössä ensin Imatralla. Venäläiset saivat Enso-Gutzeitin Kaukopään selluloosatehtaan puutavaravaraston palamaan talvella 1942. Kuivalla maalla olevan varaston menetys oli suuri ja sen korvaaminen talvisaikaan melkoinen ponnistus. Tässä tilanteessa jouduttiin turvautumaan jäissä olevaan nippuvarastoon. Tehtaan miehet katkoivat nippujen teräslangat poikki ja puutavaraa otettiin jäistä ylös se, mikä sieltä suinkin saatiin.

Neljällä Zilillä vedettiin puutavaraa. Jäätä vahvistettiin pumppaamalla jäälle vettä. Risto Arola oli yhtenä kuljettajana. Hän oli armeijan palveluksessa satojen tuhansien miesten tapaan. Tankin kuljettajaksi Kaukopäähän hänet määrättiin oman arvionsa mukaan siksi, että hän oli

saanut tykkiveturikulutuksen. Raskaiden patteristojen haupitseja nimittäin vedettiin telaketjuvetureilla. Kaukopään komennuksen jälkeen Arola komennettiin puutavaran ajoon Lopelle. Koneita kuljettajineen tuli Lopelle toinenkin. Muiden Zilien jatkovaiheista ei ole tietoa.

Silminnäkihavaintoihin perustuva tietous näihin tapahtumiin on saatu Väinö Laaksolta, Onni Saloselta, Pekka Tarkkalalta ja Tapani Yrjöselältä: Valokuva on Ahti Gåpån kokoelmasta.

Erisnimestä yleisnimi

Oikein tyypilliset laitteet antavat joskus nimensä koko edustamalleen lajille. Näin kävi Caterpillarin kanssa. Toinenkin esimerkki tulee mieleen. Maastoautoista on usein käytetty nimitystä jeeppi. Se oli alun perin yhden auton nimitys. Kyseessä oli Willys-tehtaan valmistama 'kaiken käytön ajokki'. Tyypitunnus oli nimittäin GP, general purpose. Kirjaimista taipui luontevasti sana Jeep. Tämä ajoneuvo oli laajalti käytössä Yhdysvaltojen armeijassa ja monet sotaelokuvat palauttavat perinteisen Jeepin mieleen. Tyypillinen nokkasäleikkö on vieläkin Jeep-automerkin käytössä.

Antti Koskimäki

ALNUS ry – Uudesta metsäkulttuurikeskuksesta 2009 juhlavuoteen 2010

Alnus ry perustettiin vuonna 2000 Toholammin Lepistössä. Yhdistyksen tarkoituksena on metsäkulttuurin vaaliminen ja metsien merkityksen tunnetuksi tekeminen Keski-Pohjanmaalla ja kansainvälisesti. Alnuksella on Metsäkulttuurikeskus Kalajoen Hiekkasärkillä ja yhdistys järjestää näyttelyitä, opintoretkeilyjä ja muuta toimintaa.

Maaliskuun lopulla 2009 Alnus avasi Metsäkulttuurikeskuksessa suomenpystykorvaa esittelevän näyttelyn ”Se suvun syötti, heimon juotti, esivanhemmat elätti” kunniajäsenensä Pentti Vuolteen ideoimana sekä yhteistyössä Suomenpystykorvajärjestön ja Keskipohjanmaan Pystykorvaiset -yhdistyksen kanssa. Näyttelyssä oli täytettyjä riistaeläimiä, valokuvia ansioituneista suomenpystykorvista ja niiden kasvattajista sekä alan järjestötyön historiaa. Näyttely oli avoinna marraskuun puoliväliin ja siihen tutustui noin 5000 henkeä.

Pystykorva-näyttelyn jälkeen avattu uusi näyttely ”Kannuksen taimitarha eilen ja tänään” on avoinna huhtikuun 2010 lopulle asti. Näyttelyssä on esillä Alnus ry:n kunnostuttamia vanhoja taimitarhan työvälineitä, Alnuksen jäsenen Eero Huhtalan valokuvia 1960-luvun työstä Kannuksen taimitarhalla sekä Kannuksen taimitarhan nykyistä toimintaa esitteleviä valokuvia ja taiminäytteitä.

MMT Jyrki Hytönen piti Metsäkulttuurikeskuksessa huhtikuussa yleisöluennon ”Metsän värit”. Hän esitteli ensin värien teoriaa – värihän syntyvät aivoissamme kohteesta silmiimme tulevana erilaisena säteilyinä – ja näytti kuvia metsien monista väreistä.

YTL Pekka Kaarninen Tampereelta piti puolestaan syyskuussa yleisöluennon ”Tukkijoelta Kuningasjätkään – Suomalaisen tukkilaiselokuvan vaiheet.” Tukkilaiselokuvat ovat suomalaisen elokuvakulttuurin erikoispiirre, sillä niiden osuus Suomessa tehdyistä elokuvista on suurempi kuin missään muussa maassa. Niiden valtakausi oli 1920–1960-luvulla. Alnus myös palkkasi Pekka Kaarnisen syyskuun ajaksi Metsämiesten Säätiön rahoituksella tekemään suunnitelman tukkilaisfilmifestivaalien pitämiseksi Tapijon Tuvalla elokuussa 2010.

Alnuksen hallitus perusti kesäkuussa metsämusiikkiryhmän. Sen jäseniksi saimme Pertti Hannin, Juha Yli-Korpelan, Risto Soinin ja Tapio Alangon. Ryhmä kokoontui kesällä harjoituksiin Toholammin Lepistössä.

Vuosi 2010 on Alnus ry:n juhlavuosi, jonka päätapahtumana on Tukkilaisfilmifestivaalit 19.–22.8. Suomessa on valmistettu kaikkiaan 29 pitkää tukkilaiselokuvaa. Ne on ryhmitelty festivaalia varten klassikoihin, Teuvo Tulion ohjauksiin, tukkilaiskomedioihin ja ”uusiin” tukkilaiselokuvaan. Festivaaleilla esitetään yksi pitkä elokuva ja pari lyhytelokuvaa kustakin ryhmästä. Festivaaleilla on johdantoluentoja ja keskustelua. Markku

Pölösen "Kuningasjätkä" esitetään 19.8. ulkoilmanäytöksenä Lestijoen Riutankosken rannalla Toholammin Lepistössä.

Juhlavuodelle on ideoitu muutakin ohjelmaa, kuten Kalajoen puurakennuskulttuuria esittelevä näyttely, tukkilaiskavalkadi Alnuksen vuosikymmenestä, metsäopintoretkeily ja tutustuminen historialliseen tervatiehen Sievissä, leppä-aiheinen Alnus-työpaja Kokkolan Elbassa sekä näyttely Alnus ry:n toiminnan keskeisistä tapahtumista vuosilta 2000-2010.

Kiitän Alnus ry:n jäseniä ja tukijoita vuodesta 2009 ja toivotan menestystä vuodelle 2010!

Matti Palo, Alnus ry:n puheenjohtaja
matti.palo(at)metla.fi

PS. Jätän Alnuksen puheenjohtajuuden ensi vuosikokouksessa kymmenen vuoden mielenkiintoisen harrastuksen jälkeen. Tulin viime syyskuussa valituksi uuden Talvisotayhdistys ry:n puheenjohtajaksi, joten kahteen puheenjohtajatehtävään eivät voimavarani riitä.

Näyttelyitä ja tapahtumia Lustossa

Lustossa aloitettiin viime syksynä perusnäyttelyn uudistamistyö, jonka myötä huhtikuussa avataan mm. Vanha savotta -näyttely. Näyttely täydentää oivalla tavalla puunkorjuun ja metsäteollisuuden koneistumisesta kertovaa Koneaika-näyttelyä, joka avattiin Lustossa kaksi vuotta sitten. Vanha savotta -näyttelyn avaamisen jälkeen Lustossa on esillä koko suomalaisen metsätyön historia hevossavotoilta aina nykypäivän koneiden aikakaudelle saakka.

Tapahtumavuosi alkaa Lustossa Avointen ovien päivällä 13.3. Päivän aikana järjestetään opastettuja kierroksia museon tausta- ja kokoelmatiloihin, jolloin yleisöllä on ainutlaatuinen tilaisuus päästä kurkistamaan kulissien taa.

Luston kevät jatkuu toukokuussa koululaistyöpajoilla, joissa tutustutaan mm. jokamiehen oikeuksiin ja piirretään sarjakuvia. Perinteiset Teroituspäivät järjestetään kesäkuun alussa, ja heinäkuussa Lustossa nähdään jälleen metsäisten taitojen taitajia työnäytösten merkeissä.

Näyttelyt

Koneaika

Koneaika-näyttely esittelee puunkorjuun ja metsätalouden koneistumisen kehityskaaren.

Vanha Savotta

30.4. alkaen

Näyttely ajasta ennen moottorisahoja ja motoja; tukkijätkien, pokasahojen, suomenhevosten ja uiton kultakaudesta.

Metsänparantajien vuosisata

30.4. alkaen

Raivaajahengessä isänmaan metsien tuottoa nostamassa

Polku

30.4.–1.9.

Taideyhdistys Ars Novan teemanäyttely

Tapahtumat

Avointen ovien päivä

13.3.

Kevään ja syksyn koululaistyöpajat

Repsikkapoikana Ukkoheran savotalla 10.–14.5. ja 13.–17.9.

Jos metsään haluan mennä nyt... 17.–21.5. ja 20.–24.9.

Konesuku Pöllisen matkassa 24.–28.5

Museoviikko

17.–23.5.

Teroituspäivät

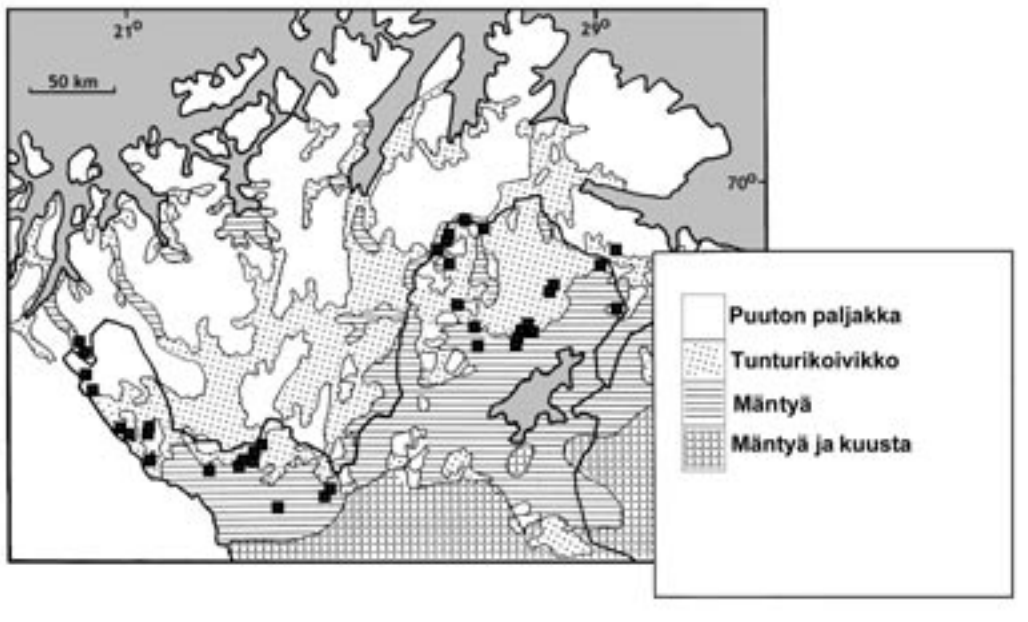
5.–6.6. ja 7.–8.8.

Lustokalenteri ja ilmastonmuutos Lustossa

Ilmasto ja sen muutos ovat aikamme sivuamattomia puheenaiheita. Ilmastonmuutosta voi tutkia paitsi ilmatieteellisesti, myös metsien historian kautta. Suomen Metsämuseo Lustossa on kesällä 2010 nähtävillä perusnäyttelyn yhteydessä ilmastonmuutosaiheinen osio, jossa voi tutustua maailman pisimpiin lukeutuvaan lustokalenteriin, Lapin metsänrajamännyn vuosirenkaisiin eli lustoihin, pohjautuvaan ilmastokalenteriin. Kalenterin tarkastelu mahdollistaa aikamatkailun jääkauden jälkeisiin ilmastovaiheisiin, vuosi vuodelta ajassa taaksepäin. Lustoissa havaittavaa vaihtelua tutkivaa tieteenalaa kutsutaan dendrokronologiaksi. Puiden vuosilustoja on perinteisesti tutkittu niin metsätieteessä, kasvitieteessä kuin myös arkeologiassa. Tämä katsaus kertoo taustatietoja lustokalentereista sekä lustoihin pohjautuvien ilmastokalentereiden dendrokronologiasta.

Lustokalenteri

Kantojen ja hirrenpäiden lustot houkuttavat tarkkailemaan. On tunnettua että puun runko kasvaa paksuutta luston verran vuodessa ja että lustojen lukumäärä kertoo näin ollen puun iän. Lustojen leveyksiä mittaamalla saadaan tarkkaa tietoa puun kasvunvaihteluista sen elinkaaren ajalta. Useiden puiden lustohavaintoja keskenään vertailemalla ja yhdistämällä saadaan aikaan vuodentarkka lustokalenteri, jonka perustana on huolellinen ristiinajoitus. Menetelmä pohjautuu puun kasvun alueelliseen samantahtisuuteen: samalta alueelta kerätyt lustohavainnot vastaavat toisiaan tarkkuudella joka ei voi olla sattumaa. Kasvunvaihtelun samantahtisuus pohjanaan puiden vuosilustojen tutkija, dendrokronologi, voi

ajoittaa vuodentarkasti erinäisiä puunkappaleita, keloja tai vaikkapa puulevyille maalattuja tauluja olemassa olevien lustokalentereiden avulla. Yhä uudet dendrokronologisesti ajoitetut lustosarjat puolestaan voidaan yhdistää jo olemassa oleviin lustokalentereihin. Näin edeten saadaan aikaan yhä edustavampia ja ajallisesti pidempiä lustokalentereita, sekä yhä entisestäänkin tarkempaa tietoa puiden viimeaikaisista ja muinaisista kasvunvaihteluista.

Puulustotutkimuksen isäksi mainitaan usein yhdysvaltalainen Andrew Ellicott Douglass. Hän oli tähtitieteilijä, jonka sysäsi puiden vuosilustojen pariin halu selvittää olisiko auringon ja ilmaston vaihteluiden välillä havaittavaa yhteyttä. Suurelta osin arkeologisiksi kääntyneissä tutkimuksissaan, jotka ajoittuvat viime vuosisadan alkuvuosikymmenille, Douglass loi useita tieteenalan perusteorioista joita käytetään yhä vieläkin lähes sellaisinaan lustokalentereita rakennettaessa. Suomen Lapissa varsinaisten lustokalentereiden rakentamisen aloitti Gustaf Sirén. Hänen rakentamansa ja vuonna 1961 julkaisemansa lähes tuhatvuotinen elävien ja kelomäntyjen tutkimuksista valmistunut lustokalenteri oli vuosikymmeniä alueen pisin. Huomattavasti pidemmän aikajänteen mahdollisti kuitenkin 1970-luvulla alkanut Matti Erosen kenttätyö, joka johdatti puulustotutkimuksen Lapin

pienien järvien pohjamutiin. Näistä olosuhteista Eronen löysi tuhansia vuosia sitten kuolleita männyn runkoja aina suomineidon käsivarren sormenpäistä saakka, Enontekiöltä, jopa 80 km nykyistä männyn pohjoista metsänrajaa pohjoisempaa. Pohjoisen Lapin alueella on sittemmin tutkittu useita kymmeniä järviä joiden sedimenteistä kerättyä puumateriaalia onkin jo olemassa reilusti yli tuhannesta muinoin kasvaneesta männynrungosta. Yhdistettynä elävistä männystä ja keloista mitattujen lustosarjojen kanssa kattaa metsänrajamännyn lustokalenteri viimeiset 76 vuosisataa ja muodostaa katkeamattoman männyn kasvunvaihtelua vuosi vuodelta kuvaavan kronologian aina niinkin kaukaa kuin vuodesta 5634 eKr. Suomen Lapin puulustokalenteri onkin eräs maailman pisimpiä.

Ilmastokalenteri

Lustoissa havaittava puun rungon kasvun samantahtisuus on lustokalenterin rakentamisen perusta. Kasvun samankaltaisuus eri puiden välillä ei ole sattumaa, sen sijaan sen takana on useimmiten ilmasto ja sen vaihtelut. Tämä ominaisuus tuo puiden vuosilustojen tutkimuksen suoraan ilmastomuutostutkimuksen ytimeen. Kuvaavathan lustojen leveyksissä havaittavat vaihtelut ilmaston viimeaikaista ja menneitä vaihteluita. Lustokalentereista saadaankin korvaamatonta tietoa vastaamaan kokonaisvaltaisen ilmastomuutostutkimuksen kysymyksiin ja hypoteeseihin.

Lapin männyn lustojen leveysvaihteluun vaikuttaa ratkaisevasti kesän lämpötila. Voidaankin todeta, että lustot ovat Lapissa ja eritoten metsänrajalla sitä ohuempia mitä viileämpänä kesä viipyi. Toisaalta lämpimien kesien lustot ovat keskimääräistä paksumpia. Lustokalenterin kuvaama kasvunvaihtelu kuvastaa näin ollen kesien lämpimyydessä tapahtunutta vaihtelua vuodesta toiseen yli menneiden vuosisatojen ja tuhatvuotisten ajanjaksojen. Erikseen määriteltävän matemaattisen yhtälön perusteella luston leveydet voidaan muuntaa vieläpä Celsius-asteiksi ja näin ollen varsinaiseksi ilmastokalenteriksi.

Näin laskettu ilmastokalenteri kuvastaa muinaisten aikakausien ilmastojen muutoksia siten kuin metsänrajan männyn runko ovat ne kerran kokeneet. Esihistoriallisen aikaulottuvuutensa johdosta Lapin männyn lustoihin perustuva ilmastokalenteri kertoo lämpimien ja kylmien aikojen vaihtelusta lähes jääkauden loppuajoilta saakka. Ilmastokalenterin tiedoista voidaan erikseen laskea ja ottaa tarkasteluun niin lyhytaikaisia kuin pitkäaikaisia ilmaston vaihteluita. Käytännössä tämä tarkoittaa, että ilmastokalenterilta voidaan ”kysyä” kuinka kylmää oli vaikkapa kesällä 1601 jKr (”Suuri olkivuosi”) tai minkälainen ilmasto oli Kheopsin pyramidin rakentamisen 2560 eKr aikoihin. Ilmastokalenteri osoittaa 1900-luvun ilmaston olleen suhteellisen lämmin moniin aikaisempiin ajanjaksoihin verrattuna.

Museossa esitettävä ilmastokalenteri pohjautuu artikkeliin, joka on julkaistu *Geological Society of America Bulletin* -sarjassa.

Samuli Helama, Arktinen keskus

C/o Lusto, 58450 PUNKAHARJU

www.lusto.fi/seura
[metsahistorian.seura\(at\)lusto.fi](mailto:metsahistorian.seura(at)lusto.fi)

Puheenjohtaja Juhani Huittinen
Lönnotinkatu 4 A 1, 50100 Mikkeli
P. 050 590 6575, [juhani.huittinen\(at\)gmail.com](mailto:juhani.huittinen(at)gmail.com)

Varapuheenjohtaja Markku Rauhalampi
Paalikatku 13, 33400 Tampere
P. 050 68 980, [rauhalampi\(at\)kolumbus.fi](mailto:rauhalampi(at)kolumbus.fi)

Muut hallituksen jäsenet:

Jaana Laine
Matti Leikola
Helkamari Nolte
Heikki Roiko-Jokela
Liisa Siipilehto
Jarmo Tammenmaa
Tapani Tasanen

Sihteeri Leena Paaskoski
Lusto, 58450 Punkaharju
P. 050 366 9552, [leena.paaskoski\(at\)lusto.fi](mailto:leena.paaskoski(at)lusto.fi)

Taloudenhoitaja Reija Turunen
Lusto, 58450 Punkaharju, [reija.turunen\(at\)lusto.fi](mailto:reija.turunen(at)lusto.fi)